

اقتراح

چگونه باید نوشت؟

۱ - آیا اتخاذ روشی واحد در نوشتن کلمات فارسی ضرورت دارد یا هر کسی بر حسب ذوق و سلیقه خود می تواند درین باب شیوه ای پیش گیرد ؟

جواب : اتخاذ روش واحد البته بهتر است .

۲ - اگر باید روش واحدی اتخاذ شود آیا میزان و ملاک آن باید تنها شیوه نویسندگان و کاتبان پیشین باشد یا هر گاه ضرورت اقتضا کند می توان از رسم معمول عدول کرد و شیوه مناسب تر پیش گرفت .

جواب : البته شیوه مناسبتر .

۳ - آیا شیوه ای که برای نوشتن نوع واحدی از کلمات پیش می گیریم باید در همه موارد یکسان باشد یا آنکه یک کلمه یا یک نوع از کلمات را در موردهای مختلف به شیوه های گوناگون باید نوشت ؟

جواب : بهتر است یکسان باشد .

۴ - آیا چگونگی فصل و وصل کلمات در رسم خط فارسی باید با قواعد دستور این زبان تناسب و ارتباط داشته باشد یا چون اصل خط ما از عربی اقتباس شده است قواعد صرف و نحو عربی را در شیوه خط منظور باید داشت ؟

جواب : خط فارسی را باید با قواعد زبان فارسی نوشت با استثنای معدودی که

صرف و نحو فارسی آنها را معین و مقرر داشته باشد .

زیر ۳ اوت ۱۹۵۹

سید محمد علی جمالزاده

۱ - در نوشتن کلمات فارسی اتخاذ روش واحد البته ضرورت دارد و هرگز شایسته نیست که درین مورد هر کس مطابق ذوق و سلیقه خود شیوه بی پیش گیرد .

در واقع خط و کتابت نیز مانند نطق و زبانست ، وسیله بی است برای آنکه مردم مطالب و مقاصد یکدیگر را بدان فهم و ادراک نمایند و البته همانطور که اگر در بیان و استعمال کلمات و الفاظ هر کسی مطابق میل و ذوق خود شیوه بی دیگر در پیش گیرد مردم درست مطالب و مقاصد یکدیگر را فهم نمی توانند کرد در خط و کتابت نیز اگر این حال پیش آید فایده عمده بی که از نوشتن منظور هست و عبارت از فهم مقاصد و مطالب دیگرانست از بین می رود و هر قدر که دامنه این خودرایی و هوس جوئی وسعت یابد « دلالتی » که از « علامات » خطی در تفهیم و تفاهم « مدلولات » آنها ممکن است حاصل شود ضعیف تر می گردد و رو

به زوال می‌رود و پیداست که اگر خط و کتابت متضمن فایده‌ی هست شرط حصول آن فایده همین است که در آن ، همواره شیوه‌ی معین و مضبوط و واحد پیش گرفته‌آید تا برای مردم در فهم و ادراک مقاصد و مطالب یکدیگر ، بهیچوجه و بالاقل حتی الامکان شبهه و ابهام و اشکال پیش نیاید و گرنه ، خطی که نتواند برای همه کسانی که بدان آشنایی دارند بیک شیوه و بیک اندازه مفهوم واقع شود متضمن کدام فایده تواند بود ؟

۲- اما آن شیوه واحد که اتخاذ و رعایت آن در نوشتن کلمات فارسی ضرورت دارد ملاکش چیست ؟ به گمان من ، روش واحد مضبوط و درستی که باید همه‌جا در نوشتن کلمات و لغات هر زبان رعایت شود ملاکش آنست که هر قدر بیشتر ممکن باشد وسیله و موجب شود تا مردم مقاصد و مطالب یکدیگر را فهم کنند و شك نیست که این تفهیم و تفاهیم که اصل غایت و هدف و محرك ایجاد و ابداع خط و کتابت است تنها بین افراد و طبقات يك نسل و يك قرن پیش نمی‌آید بلکه در هر عصری مردم تربیت شده و تهذیب یافته ناچار حاجت به فهم و دریافت مقاصد و مطالب مردم نسلها و قرنهای دیگر نیز دارند و ادراک و دریافت آن مقاصد و مطالب هم بی‌شك از راه خط و کتابت حاصل می‌شود و درینصورت پیداست که در جستجوی ملاک آن شیوه واحد که در نوشتن الفاظ و کلمات بکارست بهیچوجه از شیوه و روش قدما که فهم و دریافت مقاصد و مطالب آنها همواره برای ما ضرورت خواهد داشت غافل نباید بود مع هذا ، هر گاه مواردی پیش آید که در آن باب ، قاعده‌ی مضبوط و معقول و معطرذ از قدما در دست نباشد می‌تواند رسم و شیوه‌ی معقول و تازه پیش گرفت و البته شرطش آنست که آن رسم و شیوه تازه ، به دشواری کتونی کتابت و خط امروز فارسی ما نیفزاید و مشکلی نو سربار مشکلاتی دیگر ننماید . . .

۳- شباهت صوری الفاظ و کلمات البته داعی آن نیست که آن گونه کلمات را به صورت واحد هم بنویسند اما شباهت در معنی حدبسی دیگرست و در هر حال چون اتخاذ شیوه‌ی واحد ، غالباً مقتضی رعایت قواعد معین و مضبوط و معطرذ نویسندگان پیشین است ، درین باب البته نباید از آن شیوه مضبوط و معطرذ و واحدی که قدما داشته‌اند و پیروی از آن ، معاصرین ما را در فهم مقاصد و مطالب آنها کمک می‌کند عدول کرد . آن وحدت که در کار کتابت کلمات مطلوب هست وحدت قواعد و مواردست نه وحدت املاء و کتابت تمام کلماتی که از حیث ظاهر با یکدیگر شباهت دارند لفظ وحدت نباید درین مورد چنین اشتباه و یابه عبارت بهتر - چنین شبهه سوفسطائی راسبب شود .

۴- صحبت از عربی و فارسی نیست ، صحبت از خط و کتابت فارسی است که از قدیم با آنچه خط و کتابت عربی خوانده شده است مشابهت داشته است و در هر صورت خط و کتابت ما بهمین صورت که هست خط و کتابت فارسی است و نباید قواعد و ضوابط دیرین آن را به این بهانه که با قواعد و ضوابط خط و کتابت کتونی یا دیرین زبان عربی از قدیم نوعی شباهت داشته است ناچیز و کم اهمیت شمرد و بر پیشانی آن قواعد داغ بیگانگی نهاد و آیا جایی که اصل خط مطابق آنچه معمولاً می‌پندارند - و من هرگز درینجا قصد

ندارم با اشاره به این نکته ، مسأله ضرورت یا عدم ضرورت تغییر خط فعلی فارسی را مطرح کنم - رنگ عربی دارد ، مطابقت بعضی از قواعد کتابت آن با آنچه قواعد کتابت عربی خوانده می شود عیب و گناه است؟

عبدالحسین زرین کوب

در پاسخ سؤال نخستین که آیا اتخاذ روش واحدی در نوشتن کلمات فارسی ضرورت دارد یا هر کس بر حسب ذوق و سلیقه خود می تواند درین باب شیوه ای پیش بگیرد؟ سخت آشکارست که اگر هر کس بخواهد ذوق و سلیقه خود را ملاک قرار دهد ، هرج و مرجی عجیب در کار نوشتن به بار خواهد آمد ، و اگر در کارهای خصوصی و هنر و صنعت مثلاً اختلاف سلیقه ها مایه تنوع و پیشرفت هنر و ظهور جلوه های مختلف ذوق و هنر آدمی است ، در کار زبان و خط سبب آشفتگی زبان بخش می گردد . زبان وسیله اجتماعی تفاهم اهل زبان است و باید از اختلاف و تشتت میرا و مصون باشد تا وظیفه ای را که از آن می خواهیم به نحو احسن از عهده برآید .

در مورد سؤال دوم که « اگر باید روش واحدی اتخاذ شود ، آیا میزان و ملاک آن باید تنها شیوه نویسندگان و کاتبان پیشین باشد یا هر گاه ضرورت اقتضا کند می توان از رسم معمول عدول کرد و شیوه مناسب تر پیش گرفت؟ » شك نیست که باید شیوه مناسب تر اتخاذ کرد ، شیوه ای منطقی و مبتنی بر اصول زبان شناسی و قواعد دستور زبان فارسی؛ جزاینکه روش پیشینیان را نیز در طی قرون گذشته باید مورد مطالعه قرار داد و دید که آنچه آنان کرده اند تا چه اندازه بر منطق درست و موازین علمی زبان قابل تطبیق است ، و از آن میان آنچه را شایسته به کار بستن است به کار داشت ، و آنچه را درست نیست ، به دست فراموشی سپرد .

در جواب سؤال سوم که « آیا شیوه ای که برای نوشتن نوع واحدی از کلمات پیش می گیریم باید در همه موارد یکسان باشد یا آنکه يك کلمه یا يك نوع از کلمات را در مورد های مختلف به شیوه های گوناگون باید نوشت؟ » مسلم است که برای نوشتن نوع واحد از کلمات باید شیوه یکسان اتخاذ کرد ، و اگر استثنائی یعنی موردی در انحراف از اصل پیش آید ، آن نیز باید مبتنی بر دلیل و منطق باشد و همه یکسان از آن تبعیت کنند .

اما در جواب سؤال چهارم « آیا چگونگی فصل و وصل کلمات در رسم خط فارسی باید با قواعد دستور این زبان تناسب و ارتباط داشته باشد ، یا چون اصل خط ما از عربی اقتباس شده است قواعد صرف و نحو را در شیوه خط منظور باید داشت؟ » این جا جای این بحث نیست که آیا خط فعلی را باید ترك کرد و خطی متناسب با احتیاجات زبان فارسی اختیار باید کرد یا نه ، زیرا بحث چگونه نوشتن کلمات در آن صورت یعنی اختیار خط جدید ، خود ابتلای نازمای خواهد بود - لکن در همین خط فعلی که میان ما و عربی زبانان مشترك است ، باید احتیاجات و خصوصیات زبان فارسی ملاک عمل باشد - زیرا زبان فارسی اختصاصات صرفی و نحوی و زبان شناسی جدا از زبان عربی دارد و همین اختلاف حکم می کند که نوشتن آن نیز برای تطبیق با این اختصاصات ، بارسم خط زبان عربی تفاوت داشته باشد .

مصطفی مقربی